

УДК 929:78.071.1(477)Пухальський В.

DOI: [https://doi.org/10.31318/2414-052x.3\(44\).2019.189723](https://doi.org/10.31318/2414-052x.3(44).2019.189723)

РОМАНЕНКО А. Р.

Романенко Анастасія Романівна — кандидат культурології, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна).

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3406-8797>

УКРАЇНСЬКИЙ РОДОВІД ВОЛОДИМИРА ПУХАЛЬСЬКОГО

Розкрито український родовід піаніста, композитора, педагога, культуртрегера, засновника київської фортепіанної школи В. Пухальського. Питання про вивчення малодосліджених сторінок життєтворчості особистості дискусійне в сучасній культурології, адже забезпечити автентичне розуміння особистості, мовою культури текстуально її ідентифікувати не просто. Ця наукова проблема важлива з погляду біографічної реконструкції життєпису митця й осмислення загального розвитку музичної культури певної епохи. Застосовано методи меморіальної культурології, яка вивчає культурну пам'ять в усіх її проявах (меморіальна психоаналітика, теорія культури активної пам'яті). Розкрито українське коріння митця, генеалогічні зв'язки з Україною; поїздку у справі про спадщину в Ботвинівку; творчі контакти з Г. Мороз-Ходоровським і М. Лисенком; кліматогеографічні умови. На основі автобіографічних мемуарів «Записки о моей жизни» В. Пухальського розглянуто історію роду митця, місця проживання його представників (Київ — Улоговата — Чайківка — Ботвинівка — Гранів); міста-топоси (Київ — «край сонця і теплого клімату», Умань — «симпатичний куточок», у якому можливе мирне проживання, «неспокійний Петербург з його безвідрадною шириною»); спілкування В. Пухальського із сучасниками, вихідцями з України; сприйняття ним клімату і ландшафту України. Потреба глибше пізнати культурне життя Києва і бажання жити у сприятливому кліматі спонукали В. Пухальського пристати на запрошення Л. Альбрехта, директора музичної школи при Київському відділенні Імператорського російського музичного товариства, викладати тут гру на фортепіано (спеціальний курс). Отже, В. Пухальський переїхав із Петербурга до Києва не випадково. Він мав глибинні зв'язки з Україною. У мемуарах митця відбилися найбільш вагоме з минулого — культурна пам'ять.

Ключові слова: культурна пам'ять, автобіографія, рефлексія, український слід, генезис роду митця, міста-топоси, міжособистісні комунікації, кліматичне та ландшафтне середовище.

Постановка проблеми. Культурна пам'ять — усе те, що має культурну ідентичність для повсякденної свідомості кожної людини. «[Культурна пам'ять] символічно виявляла і продовжує виявляти себе в численних “місцях” і “топосах”: географічні пункти, речі, реальні або вигадані події, загальні уявлення та художні образи, ритуали, назви, імена тощо», — відзначає український культуролог Костянтин Кислюк¹. Крім

¹ Кислюк К. В. Українська історіософія як феномен культурної пам'яті : автореф. дис. ... докт. культурології : спец. 26.00.04 Українська культура / Харківська держ. акад. культури. Харків, 2009. С. 9.

того, культурна пам'ять — це засіб культурної рефлексії. Перебіг рефлексивного процесу в ній набуває вираження в матеріальній, знаковій формі (спогадова література).

Володимир В'ячеславович Пухальський приїхав до Києва молодим, проте вже відомим піаністом, випускником Петербурзької консерваторії, у якій викладав протягом двох років, поєднуючи педагогічну і концертну діяльність. Тут він навчався (вересень 1869 — травень 1874) у класах Теодора Лешетицького (фортепіано), Юлія Йогансена (гармонія), Миколи Заремби (композиція), деякий час — в Олександра Рубця (сольфеджіо і теорія музики). Т. Лешетицький високо цінував педагогічне обдарування свого учня. Переїхавши 1878 року до Відня, маестро пропонував В. Пухальському стати його асистентом, а для матеріального забезпечення виконувати обов'язки консультанта фортепіанної фабрики¹. Однак молодий музикант відмовився від цієї вигідної пропозиції. У Петербурзі перед В. Пухальським відкривалася успішна кар'єра концертуючого піаніста, педагога. Він міг працювати у Відні, але присвятив своє життя розвитку українського мистецького життя кінця ХІХ — першої третини ХХ століття.

Питання про вивчення малодосліджених сторінок життєтворчості особистості дискусійне в сучасній культурології², адже забезпечити автентичне розуміння особистості, мовою культури текстуально ідентифікувати особистість не просто. Ця наукова проблема важлива з погляду біографічної реконструкції життєпису митця й осмислення загального розвитку музичної культури епохи. Зокрема, необхідно виявити причини переїзду В. Пухальського до Києва, проаналізувати його малодосліджені й неопубліковані мемуари «Записки о моей жизни»³ із залученням методу меморіальної психоаналітики, теорії культури активної пам'яті. Це актуалізує контекстне прочитання мемуарів В. Пухальського як джерела про культуру того періоду, коли відбувалися самоусвідомлення і самоідентифікація музиканта. Адже індивідуальний життєпис здатний за певних умов «репрезентувати» певну епоху чи певний тип культури.

Мета статті — розкрити український родовід Володимира Пухальського, зокрема його зв'язки з Україною протягом докиївського періоду (1876–1933).

Завдання дослідження — виявити маркери пам'яті про українське коріння Володимира Пухальського.

Аналіз останніх досліджень. У мистецтвознавчих працях українських дослідників традиційно висвітлюється життєтворчість Володимира Пухальського з двох позицій: його діяльність як відомого піаніста-педагога, невтомного музичного діяча та

¹ Див.: Курковский Г. В. В. В. Пухальский и Г. Н. Беклемишев // Научно-методические записки Киевской государственной консерватории имени П. И. Чайковского. Сборник 1956 года. Киев : КГК им. П. И. Чайковского, 1957. С. 161–197.

² Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике // Вопросы литературы и эстетики. Москва : Худлит., 1975. С. 234–407; Мамаева Е. С. Биография художника. Тема с вариациями. На примере статей Е. М. Кузьмина // МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія : зб. наук. праць / Ін-т проблем сучасного мистецтва ; редкол. В. Д. Сидоренко (гол.), О. О. Роготченко, А. О. Пучков та ін. Київ : НАМ України, 2017. Вип. 12–13. С. 179–200; Савчук І. Б. Спогади Ольгерда Страшинського у реконструкції польського компонента життєпису Бориса Лятошинського // Мистецтвознавство України : наук. електрон. журн. Київ : НАМ України, 2018. № 18. С. 133–142. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8155.18.2018.152382>.

³ Пухальский В. В. Отрывки из воспоминаний [Рукопись] / вступ. ст. А. А. Альшванга, ред. Г. М. Когана // Государственный мемориальный музыкальный музей-заповедник П. И. Чайковского. Клин. № 75/2. 107 л.; Пухальский В. В. Записки о моей жизни [Рукопись] // Там же. Клин. № 40. 208 л.; Пухальский В. В. Записки о моей жизни (продолжение) [Рукопись] // Там же. Клин. № 40. 129 л.

композиторська творчість митця, яку розглядають Кіра Шамаєва¹, Олександра Мало-зьомова², Тетяна Гусарчук³.

Виклад основного матеріалу. Індивідуальний життєпис здатний за певних умов «репрезентувати» й певну епоху або певний тип культури. Традиція текстуальної фіксації життєвого шляху людини настільки давня, як і писемність.

Намагання зберегти пам'ять про події минулого сприяло появі мемуарних творів, які поширились у Європі XVII–XVIII століть із Франції. Одним із найбільш відомих французьких мемуаристів був герцог Луї де Рувруа Сен-Сімон, автор багатотомної хроніки про події та інтриги у версальському дворі наприкінці правління Людовика XIV. У Новий час поняття автобіографії співвідноситься з утвердженням новоєвропейської індивідуалістичної культури XVIII–XX століть («Сповідь» Ж.-Ж. Руссо⁴, «З мого життя. Поезія і правда» Й.-В. Гете⁵ тощо). Зокрема, щоб розширити, уточнити, а часом — навіть змінити усталені уявлення про Михайла Глінку та його оточення, український дослідник Сергій Тишко⁶ широко залучає автобіографічні мемуари композитора⁷ та коментарі до них, досягаючи цим повноти відтворення культурно-історичного середовища того часу. Чотири книги «Странствия Глинки. Комментарий к “Запискам”» Сергія Тишка у співавторстві з Сергієм Мамаєвим та Галиною Куколь створено в жанрі культурологічного коментаря (cultural background information) до автобіографічного тексту. Такий науковий підхід уперше застосовано в музикознавстві.

Зацікавлення інтроспекцією (самопостереженням) і прагнення до самопізнання у період з Нового часу і до наших днів спонукає до переосмислення «великої саги становлення Я» (Рой Портер). Потреба у нових маркерах, які більш чітко характеризують особу, актуалізувала документи особового походження як певне смислове ціле, зумовила докорінне оновлення понятійного апарату в європейській історіографії.

¹ Шамаева К. И. К биографии В. В. Пухальского (по архивным материалам) // Дослідження. Досвід. Спогади. Науково-методичне видання : зб. пр. Вип. 6. Київ : Київська середня спеціальна музична школа імені М. В. Лисенка, 2005. С. 214–220.

² Малозьомова О. І., Гусарчук Т. В. Шлях до відкриття // Академія музичної еліти України. Історія та сучасність. До 90-річчя Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського / упоряд. А. П. Лащенко, О. І. Малозьомова, Т. В. Гусарчук. Київ : Муз. Україна, 2004. С. 19–45.

³ Гусарчук Т. В. Володимир Пухальський : феномен творчої особистості // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. Київ, 2013. № 4(21). С. 60–77; Гусарчук Т. В., Хмара Г. М. Фортепіанна творчість Володимира Пухальського як втілення традицій європейського музичного мистецтва XIX століття // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 112 : Композитори і музикознавці Київської консерваторії (1913–1922 роки). Київ, 2014. С. 33–51.

⁴ Руссо Ж.-Ж. Исповедь / пер. с франц., ред. С. С. Трубочев. Санкт-Петербург : Тип. братьев Пантелеевых, 1901. 512 с.

⁵ Гёте И. В. Пoesия и правда: из моей жизни / пер. с нем. Москва : РИПОЛ-классик, 2016. 332 с. (Серия «Libragium»).

⁶ Тышко С. В., Мамаев С. Г. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам» : в 4 ч. Ч. 1 : Украина. Киев : Задруга, 2000. 221 с.; Ч. 2 : Глинка в Германии или Апология романтического сознания. Киев : Задруга, 2002. 510 с.; Тышко С. В., Куколь Г. В. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам» : в 4 ч. Ч. 3 : Путешествие на Пиренеи или Испанские арабески. Киев : Клякса, 2011. 544 с.; Тышко С. В. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам» : в 4 ч. Ч. 4 : Кавказ. Киев : ЛАТ&К, 2015. 244 с.

⁷ Записки Михаила Ивановича Глинки : в 4 ч. 1804–1854 // Русская старина : ежемес. истор. изд. Санкт-Петербург, 1870. Ч. 1 : От 20 мая 1804 года до 25 апреля 1830 года. Т. 1. С. 313–356. Ч. 2 : От 25 апреля 1830 года до конца ноября и начала декабря 1836 года. Т. 1. 357–389; Т. 2. С. 56–73. Ч. 3 : От декабря 1836 до 1844 года. Т. 2. С. 266–293, 372–397; Ч. 4 : От 1845 года до 1854 года. Т. 2. С. 419–462.

Протягом останніх трьох десятиліть відбулась трансформація звичних, раніше взаємопов'язаних категорій «індивід», «людина», «особистість», «Я», зумовивши використання більш абстрактного поняття — «суб'єкт», запозиченого з філософії. Ті історичні джерела (автобіографії, мемуари, щоденники, листи особистого характеру), у яких дослідник зіштовхується з «Я», що означає в одній особі постійно присутнього в тексті суб'єкта опису і його творця, нідерландський історик Жак Прессер (Jacob / Jacques Presser) назвав ще в середині 1950-х років *егодокументом* (Egodocument). У 1980–1990-х роках в Німеччині, Швейцарії, Франції, Великобританії вводяться в науковий обіг і набувають значного поширення нові поняття: *Egodocument* (*я-документ*), *Selbstzeugnis* (*свідчення про себе*), *L'écrit du for privé* (*документ особового походження*), *Life-writing* (*життєпис*)¹. Зазначеними оновленнями, звичайно, не вичерпується уся багатогранність теоретичних пошуків. Наразі здійснюється аналіз нових зв'язків між суб'єктом та автобіографією (автобіографічний суб'єкт); розповіді про себе досліджуються в транскультурній перспективі; автобіографія розглядається як соціальна практика. Усі зазначені контексти, ситуації і стратегії набувають вияву в сучасному науковому дискурсі.

Володимир Пухальський в останні роки життя (1932–1933) написав спогади про своє життя від народження до початку навчання у Петербурзькій консерваторії. «Записки» В. Пухальського — перша актуалізація життєвого нарративу митця. Це надрукований на друкарській машинці текст без поділу на розділи, параграфи, пункти (загальний обсяг 337 аркушів, кожна з двох частин має окрему пагінацію: відповідно 208² і 129 аркушів³). Рукопис у задовільному стані, однак є аркуші, на яких текст досить важко читати. Іноземні слова (прізвища композиторів та їх творів, окремі слова й словосполучення) французькою мовою вписані від руки.

В «Уривках»⁴, вибраних із мемуарів В. Пухальського «Записки о моей жизни», містяться написані від руки вступна стаття «Владимир Вячеславович Пухальский и его записки» Арнольда Альшванга⁵ і «От редактора» Григорія Когана⁶, учнів Володимира Вячеславовича. У вступній статті А. Альшванг розкриває значення діяльності В. Пухальського для розвитку музичної культури в Україні, і в Києві зокрема. Г. Коган дібрав матеріал із «Записок», відредагував, поділив на розділи, давши їм назви. Учні сподівалися опублікувати «Уривки» із «Записок» В. Пухальського, однак їх намір так і не здійснився.

¹ Див. праці Ю Зарецького: История субъективности и история автобиографии: важные обновления // Неприкосновенный запас. Дебаты о политике и культуре. Москва: НЛЮ, 2012. № 3 (83). С. 218–232; Свидетельства о себе «маленьких» людей: новые исследования голландских историков // Российский государственный гуманитарный университет. Учебно-научный центр визуальной антропологии и эгоистории, 2011. URL: <http://visantrop.rsu.ru/article.html?id=1167089> (дата обращения: 16.01.2019).

² Пухальский В. В. Записки о моей жизни [Рукопись] // Государственный мемориальный музыкальный музей-заповедник П. И. Чайковского (ГМММЗЧ). Клин. № 40. 208 л.

³ Пухальский В. В. Записки о моей жизни (продолжение) [Рукопись] // Там же. № 40. 129 л.

⁴ Пухальский В. В. Отрывки из воспоминаний [Рукопись] / вступ. ст. А. А. Альшванга, ред. Г. М. Когана // ГМММЗЧ. Клин. № 75/2. 107 л.

⁵ Альшванг А. А. Владимир Вячеславович Пухальский и его записки // Отрывки из воспоминаний [Рукопись] / вступ. ст. А. А. Альшванга, ред. Г. М. Когана. ГМММЗЧ. Клин. № 75/2. Л. 2–7.

⁶ Коган Г. М. От редактора // Там же. Л. 8.

У назві мемуарів В. Пухальського підкреслено, що його праця має характер записок. Між записками-спогадами про себе й автобіографією є принципова відмінність. Записки — це літературний жанр, пов'язаний із роздумами про пережите, він допускає виявлення особистого ставлення автора до описуваного, тобто до сучасників і подій, свідком яких він був, на відміну від автобіографії, у якій подається опис свого життя.

Генеалогічні зв'язки з Україною. Батько Володимира — В'ячеслав (Wacław — пол.) Павлович Пухальський, народився в Києві. Він походив зі старовинного польського дворянського роду, який перейшов у російське підданство під час розподілу Польщі. Герб роду Пухальських належить до герба Ślepowron (Слеповрон, Сліпворон): «*Puchalski herbu Ślepowron*»¹ і відомий ще з XIII століття: перша згадка про нього датована 1224 роком. Опис герба: «*Barkiem prosto do góry podkowa stoi, na niej krzyż, na krzyżu Kruk czarny trochę wspietę do lotu mając skrzydła, w prawą tarczę obrócony, w pysku złoty pierścień trzymając, pole tarczy błękitne, podkowa biała, na hełmie nad koroną takież kruk*»². Таке зображення досить характерне для гербів дворянства, яке проживало в західних і південно-західних регіонах Росії наприкінці XVIII — початку XIX століть. Герби польських дворянських родів об'єднували по 200–300 родів. Згідно з легендою про герб Слеповрон, під час поєдинку двох воїнів нізвідки з'явився ворон, усівся на шолом одного з них і за допомогою дзьоба, кігтів і крил атакував іншого так несамоовито, що той не міг бачити свого супротивника і зазнав поразки. Отже, ворон засліплював ворога, звідки й пішла назва — сліпворон.

В'ячеслав Павлович рано осиротів, його взяв на виховання старший брат Агафон Павлович, який мав свій маєток у Липовецькому повіті Київської губернії, недалеко від Умані, у селі Улоговата (нині Углуватка). 15-річним юнаком В'ячеслав утік від брата і вступив на військову службу юнкером. Від цього часу він вірою і честю служив своїй державі, государю, досяг звання полковника, відбувся у житті як військова людина. Він був красенем — високого зросту і міцної статури, надзвичайно сильний, що відповідно вплинуло і на його характер.

Український краєзнавець XIX століття Лаврентій Похилевич наводить такі дані про село Улоговата: «[Село] відокремлює Липовецький повіт від Уманського. Жителів у цьому сільці: православних 587, римських католиків 8, євреїв 7; землі 968 десятин. Належить Агафону Павловичу Пухальському (латинського віросповідання, 1782 року народження). Церква Параскеви, дерев'яна, 7-го класу... побудована 1838 року на місці старої, розібраної»³. У XIX столітті за кількістю душ парафії (громади одного храму-церкви) були розділені на сім класів. До останнього, сьомого класу належали ті церкви, кількість прихожан у яких була найменшою. Платня священнослужителів була неоднаковою в різних губерніях і в парафіях різного класу. Наприкінці XIX століття господарство Пухальських збанкрутіло, а їхні землі розкупили заможні селяни.

¹ Niesiecki K. Herbarz polski Kaspra Niesieckiego S. J. powiększony dodatkami późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych: klasyczny genealogiczny i heraldyczny katalog. Lipsk: Wydanie Jana Nepomucena Bobrowicza, T. 1–10. T. 7: 1839–1845. S. 571–572.

² Переклад із польської мови: «Просто плечем вгору підкова стоїть, на ній хрест, на хресті чорний Ворон, із розпрямленими для польоту крилами, вправо щита повернений, у дзьобі золотий перстень тримає, тло щита синє, підкова срібна. На шоломі, увінчаному короною, сидить такий самий ворон». Niesiecki K. Herbarz polski Kaspra Niesieckiego S. J. powiększony dodatkami późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych: klasyczny genealogiczny i heraldyczny katalog. Lipsk: Wydanie Jana Nepomucena Bobrowicza, T. 1–10. T. 8: 1839–1845. S. 397–399.

³ Похилевич Л. И. Сказания о населенных местностях Киевской губернии или Статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах, в пределах губернии находящихся. Киев: Тип. Киево-Печерской Лавры, 1864. С. 337.

Неподалік від Улоговатої, в Уманському повіті Київської губернії, розташована й садиба поміщика Василя Гуляницького, двоюрідного дядька Володимира Пухальського: «*Ботвинівка, село біля річки Конель, на дві версти вище Циберманівки (Липовецької). Жителів обох статей 547; землі 1232 десятини. Належить Василю Войцеховичу Гуляницькому (латинського віросповідання). Церква Богословська, дерев'яна, 7-го класу побудована в 1751 році*»¹. Йому також належала земля в маленькому селі Чайківка (жителів обох статей 283; землі 575 десятин). Своєї церкви в Чайківці не було, селяни були прихожанами Покровської церкви шостого класу в селі Ліщинівка.

Сім'я Василя Гуляницького була багатодітною: із дванадцяти дітей п'ятеро померли, залишилося семеро: дві дівчинки, Юстина й Валентина, і п'ятеро синів — Войцех, Ян, Антось, Каєтан (Caetan — пол.) і Дарик. Хлопчики мешкали у флігелі, під наглядом гувернера Маєвського, який викладав їм усі предмети, готуючи старшого до першого класу Білоцерківської гімназії. Дівчата жили в головній будівлі, навчаючись у нього ж.

Урсула Павлівна, тітка Володимира Пухальського, яка залишилась незаміжньою, жила у містечку Гранів Гайсинського повіту Подільської губернії. На думку Василя Гуляницького, Агафон Пухальський виділив для сестри частину землі, якою володів, проте вона була людиною незалежною і не потребувала нічиєї допомоги.

З часом діти Василя Гуляницького побудували власні садиби. У Ботвинівці на початку ХХ століття в селі завершилось будівництво садиб Антося і Дарика та церкви. Антось мав цегельний міні-завод. Котловина, звідки брали камінь для фундаментів, стала кар'єром. Нині він не використовується за призначенням, шахта затоплена водою. Верхню частину садиби Антося перебудовано на млин із переробки зернопродуктів. На відстані 250 м від садиби Антося розташоване подвір'я Дарика, яке збереглося до наших днів. Даруш (Дарик) Гуляницький помер 16 жовтня 1916 року. У його будинку протягом 1920–1998 років містилася сільська школа, пізніше — дитячий садочок, нині цей будинок стоїть порожній. Отже, рід Пухальських² здавна проживав на українській землі (Київ — Улоговата — Чайківка — Ботвинівка — Гранів). Володимир В'ячеславович уперше зустрівся із членами своєї численної родини під час поїздки до Василя Гуляницького з питань спадщини.

Поїздка у справі про спадщину в Ботвинівку. «Дорогою поезії», епізодом у житті сім'ї Пухальських, який «виходив за рамки повсякденності», стала поїздка до двоюрідного дядька Василя Гуляницького, на його запрошення погостювати влітку в Ботвинівці. Це був час, коли батько Володимира Пухальського служив доглядачем кінно-гвардійських казарм у Петербурзі, де проживала родина Пухальських (1866).

Агафон Павлович Пухальський, у якого молодший брат Вацлав, у майбутньому батько Володимира Пухальського, зростав до п'ятнадцяти років, свого часу видав заміж дочку за сина відомого в тих краях адвоката Г., віддавши їй у посаг частину землі від власного маєтку в Липовецькому повіті. Після смерті сина та його дружини, а з часом і самого Агафона, адвокат Г., вважаючи себе його родичем, звернувся до повітового суду з проханням про успадкування майна покійного, оскільки припустив, що з родини Пухальських нікого не залишилося в живих. Повітовий суд задовольнив прохання адвоката Г., і він заспокоївся, зволікаючи з передбаченою законом процедурою оголошення себе власником майна. Отже, маєток мав остаточно перейти йому, зовсім сторонній особі. Однак у справу втрутився Василь Гуляницький, який

¹ Похилевич Л. И. Сказания о населенных местностях Киевской губернии... С. 365.

² Володимир В'ячеславович Пухальський і його дружина Юлія Олександрівна (у дівоцтві Єфремова) мали дітей — Анну, Зінаїду, Юлія і Вацлава.

повідомив В'ячеславу Павловичу Пухальському про ці події, і той прибув у Ботвинівку. Усе це, як і недбалість адвоката Г., повернуло справу в русло закону. Процес оформлення спадщини тривав кілька років і завершився на користь батька Володимира Пухальського. Так було відновлено законні права родини Пухальських.

У зв'язку із зазначеними подіями В'ячеслав Павлович Пухальський із дружиною Анною і сином Володимиром вирушили з Петербурга в Україну, у село Ботвинівку, за маршрутом: Петербург — Вільно — Мінськ — Чернігів — Бровари — Київ — Біла Церква — Ставище — Умань — Ботвинівка. В. Пухальський згадує, що під час цієї подорожі найбільше враження на нього справили Київ і Умань (особливо парк «Софіївка»). Він пишається Києвом, його старовинною архітектурою, вигадливим рельєфом, дивовижною природою, атмосферою давнини: *«Мені хочеться констатувати той факт, що наш Київ завжди був борцем за цивілізацію і неухильно стояв на висоті виконання культурних завдань, маючи свій стиль і манеру існування та втілення своїх ідеалів»*¹. Оглянувши історичні місця Києва, його святині, печери, фортецю, родина Пухальських відбула до Умані.

У повітовому містечку Умань Володимир відчував спокій, врівноваженість і той затишок, що дарує душевну радість: *«З яким задоволенням проміняв би я неспокійний Петербург із його безвідрадною шириною, грандіозними масштабами на мирне існування в цьому симпатичному куточку. Шкода було б тільки втратити можливість відвідувати блискучі оперні й балетні вистави, без яких життя не було б повноцінним. А консерваторія?»*².

Отже, у вісімнадцятирічного Володимира Пухальського вже промайнула думка про можливість з часом оселитися і працювати в Україні.

Творчі контакти з Г. К. Мороз-Ходоровським і М. В. Лисенком, вихідцями з України. У Петербурзькій консерваторії Володимир Пухальський протягом двох років (1870–1872) навчався у класі Т. Лешетицького разом з українським піаністом, композитором і педагогом Григорієм Костянтиновичем Мороз-Ходоровським. Григорій Костянтинович народився на хуторі Кохнівка Пирятинського повіту Полтавської губернії (нині село Свічківка) в сім'ї поміщика К. П. Ходоровського. Після закінчення Петербурзької консерваторії його запросили до Києва (1875) вести клас спеціального фортепіано в музичній школі при Київському відділенні Імператорського російського музичного товариства (ІРМТ), у якому з часом, з 1876 року почав працювати й В. Пухальський.

У 1875 році в Петербурзькій консерваторії Володимир В'ячеславович познайомився і потоваришував з українським композитором, піаністом і педагогом Миколою Лисенком, який у цей час займався інструментовкою з професором М. А. Римським-Корсаковим. М. Лисенко народився у селі Гриньки Кременчуцького повіту Полтавської губернії в сім'ї поміщика В. Р. Лисенка, що походив зі старовинного козацького роду. Спілкуючись з Миколою Лисенком, Володимир Пухальський дізнається про його музичну діяльність у Києві, про музичне життя в місті, про Київське відділення ІРМТ, про вкрай незадовільний стан музичної школи при ньому, про діяльність оперного театру. Микола Віталійович запрошував В. Пухальського до себе на прослуховування своєї опери «Різдвяна ніч»³. Під час приватного спілкування М. Лисенко не радив В. Пухальському переїздити до Києва, мотивуючи це тим, що професійна му-

¹ Пухальський В. В. Записки о моей жизни (продолжение). Л. 67.

² Там само. Арк. 72.

³ Див.: Пухальський В. В. Николай Витальевич Лысенко // Микола Лисенко у спогадах сучасників : у 2 т. / упоряд., передм. та комент. Р. Я. Пилипчука. Т. 1. Київ : Муз. Україна, 2003. С. 225–227.

зична освіта тут перебувала на початковій стадії свого розвитку. Він звертав увагу митця на «полную немусыкальность Киева»¹. Однак В. Пухальський вирішив «ознайомитися на місці зі станом справ» і прийняв запрошення Л. Альбрехта працювати викладачем гри на фортепіано (спеціальний курс).

Кліматогеографічний фактор (Київ — «край сонця і теплого клімату»). У мемуарах Володимир Пухальський з теплотою говорить про Київ. Можливість переїхати в гарне місто з чудовим кліматом завжди приваблювала митця. Майже сімнадцять років його переслідувала нудьга, і хоч вона не була дуже болісною, мала характер «ідилічної туги», проте докучала. Саме в Києві В. Пухальський звільнився від спліну, нудьги, биття і тріпотіння серця.

Висновки. Отже, переїзд Володимира Пухальського із Петербурга до Києва не був випадковим. Митець мав глибокі генетичні зв'язки з Україною. Досліджуючи українське коріння В. Пухальського за мемуарами «Записки о моей жизни», розкрито генезис роду митця і місця проживання його представників (Київ — Улоговата — Чайківка — Ботвинівка — Гранів); міста-топоси (Київ — «край сонця і теплого клімату»², Умань — «симпатичний куточок»³, у якому можливе мирне життя, «неспокійний Петербург з його безвідрадною шириною»⁴); спілкування із сучасниками, Григорієм Мороз-Ходоровським і Миколою Лисенком, вихідцями з України; сприйняття клімату і ландшафту України. У мемуарах Володимира Пухальського відбилосся найбільш вагоме з минулого — культурна пам'ять. Вона виражена в особливих меморіальних знаках (місцях і топосах) і передається від покоління до покоління у спогадах, які теж відіграють роль «місць пам'яті». Наратив «маленької» людини, в сенсі інтимності (суб'єктивності) спогадів, не втрачається на тлі універсальної історії людства, тобто не втрачається її біографічна складова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Альшванг А. А. Владимир Вячеславович Пухальский и его записки [Рукопись] // Пухальский В. В. Отрывки из воспоминаний / вступ. ст. А. А. Альшванга, ред. Г. М. Когана. Государственный мемориальный музыкальный музей-заповедник П. И. Чайковского. Клин. № 75/2. Л. 2–7.
2. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике // Вопросы литературы и эстетики. Москва : Худож. лит., 1975. С. 234–407.
3. Гёте И. В. Поэзия и правда: из моей жизни / пер. с нем. Москва : РИПОЛ-классик, 2016. 332 с. (Серия «Librarium»).
4. Гусарчук Т. В. Володимир Пухальський: феномен творчої особистості // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. Київ, 2013. № 4 (21). С. 60–77.
5. Гусарчук Т. В., Хмара Г. М. Фортепіанна творчість Володимира Пухальського як втілення традицій європейського музичного мистецтва ХІХ століття // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 112 : Композитори і музикознавці Київської консерваторії (1913–1922 роки). Київ, 2014. С. 33–51.
6. Записки Михаила Ивановича Глинки. 1804–1854 : в 4 ч. // Русская старина : ежемес. истор. изд. Санкт-Петербург, 1870. Ч. 1 : От 20 мая 1804 года до 25 апреля 1830 года. Т. 1.

¹ Пухальський В. В. Николай Витальевич Лысенко // Микола Лисенко у спогадах сучасників. Т. 1. Київ : Муз. Україна, 2003. С. 226.

² Пухальський В. В. Записки о моей жизни. Л. 167.

³ Пухальський В. В. Записки о моей жизни (продолжение). Л. 72.

⁴ Там само. Арк. 67.

С. 313–356. Ч. 2 : От 25 апреля 1830 года до конца ноября и начала декабря 1936 года. Т. 1. 357–389; Т. 2. С. 56–73. Ч. 3 : От декабря 1836 до 1844 года. Т. 2. С. 266–293, 372–397; Ч. 4 : От 1845 года до 1854 года. Т. 2. С. 419–462.

7. Зарецкий Ю. П. Историки и автобиографии // Российский государственный гуманитарный университет. Учебно-научный центр визуальной антропологии и эгоистории. 2011. URL: <http://visantrop.rsuh.ru/article.html?id=1167090> (дата обращения: 16.01.2019).

8. Зарецкий Ю. П. История субъективности и история автобиографии: важные обновления // Неприкосновенный запас. Дебаты о политике и культуре. Москва : НЛЮ, 2012. № 3 (83). С. 218–232.

9. Зарецкий Ю. П. Свидетельства о себе «маленьких» людей: новые исследования голландских историков // Российский государственный гуманитарный университет. Учебно-научный центр визуальной антропологии и эгоистории. 2011. URL: <http://visantrop.rsuh.ru/article.html?id=1167089> (дата обращения: 16.01.2019).

10. Кислюк К. В. Українська історіософія як феномен культурної пам'яті : автореф. дис. ... докт. культурології : спец. 26.00.04 Українська культура / Харківська держ. акад. культури. Харків, 2009. 38 с.

11. Коган Г. М. От редактора [Рукопись] // Пухальский В. В. Отрывки из воспоминаний / вступ. ст. А. А. Альшванга, ред. Г. М. Когана. Государственный мемориальный музыкальный музей-заповедник П. И. Чайковского. Клин. № 75/2. Л. 8.

12. Курковский Г. В. В. В. Пухальский и Г. Н. Беклемишев // Научно-методические записки Киевской государственной консерватории имени П. И. Чайковского. Сборник 1956 года. Киев : КГК им. П. И. Чайковского, 1957. С. 161–197.

13. Малозьомова О. І., Гусарчук Т. В. Шлях до відкриття // Академія музичної еліти України. Історія та сучасність. До 90-річчя Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського / упоряд. А. П. Лашенко, О. І. Малозьомова, Т. В. Гусарчук. Київ : Муз. Україна, 2004. С. 19–45.

14. Мамаева Е. С. Биография художника. Тема с вариациями. На примере статей Е. М. Кузьмина // МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія : зб. наук. праць / Ін-т проблем сучасного мистецтва ; редкол. В. Д. Сидоренко (гол.), О. О. Роготченко, А. О. Пучков та ін. Київ : НАМ України, 2017. Вип. 12–13. С. 179–200.

15. Похилевич Л. И. Сказания о населенных местностях Киевской губернии или Статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах, в пределах губернии находящихся. Киев : Тип. Киево-Печерской Лавры, 1864. 771 с.

16. Пухальский В. В. Записки о моей жизни [Рукопись] // Государственный мемориальный музыкальный музей-заповедник П. И. Чайковского. Клин. № 40. 208 л.; 129 л.

17. Пухальский В. В. Николай Витальевич Лысенко // Микола Лисенко у спогадах сучасників : у 2 т. / упоряд., передм. та комент. Р. Я. Пилипчука. Т. 1. Київ : Муз. Україна, 2003. С. 225–227.

18. Пухальский В. В. Отрывки из воспоминаний [Рукопись] / вступ. ст. А. А. Альшванга, ред. Г. М. Когана // Государственный мемориальный музыкальный музей-заповедник П. И. Чайковского. Клин. № 75/2. 107 л.

19. Руссо Ж.-Ж. Исповедь / пер. с франц., ред. С. С. Трубачев. Санкт-Петербург : Тип. братьев Пантелеевых, 1901. 512 с.

20. Савчук І. Б. Спогади Ольгерда Страшинського у реконструкції польського компонента життєпису Бориса Лятошинського // Мистецтвознавство України : наук. електрон. журн. Київ : НАМ України, 2018. № 18. С. 133–142. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8155.18.2018.152382>.

21. Тышко С. В., Мамаев С. Г. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам» : в 4 ч. Ч. 1 : Украина. Киев : Задруга, 2000. 221 с.; Ч. 2 : Глинка в Германии или Апология романтического сознания. Киев : Задруга, 2002. 510 с.; Тышко С. В., Куколь Г. В. Странствия Глинки.

Комментарий к «Запискам». Ч. 3 : Путешествие на Пиренеи или Испанские арабески. Киев : Клякса, 2011. 544 с.; Тышко С. В. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам». Ч. 4 : Кавказ. Киев : ЛАТ&К, 2015. 244 с.

22. Шамаева К. К биографии В. В. Пухальского (по архивным материалам) // Дослідження. Досвід. Спогади. Науково-методичне видання : зб. пр. Вип. 6 / Київська середня спеціалізована музична школа-інтернат ім. М. В. Лисенка Київ, 2005. С. 214–220.

23. Niesiecki K. Herbarz polski Kaspra Niesieckiego S. J. powiększony dodatkami różniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych : klasyczny genealogiczny i heraldyczny katalog. Lipsk : Wydanie Jana Nepomucena Bobrowicza, T. 1–10. T. 7 : 1839–1845. S. 571–572; T. 8 : 1839–1845. S. 397–399.

REFERENCES

1. Alschwang A. A. Vladimir Vyacheslavovych Pukhalsky and his Notes [Vladimir Vyacheslavovich Pukhal'skiy i yego zapiski]. Manuscript. *Pukhalsky, V. V. Excerpts from memoirs [Pukhalsky, V. V. Otryvki iz vospominaniy]*. A. A. Alschwang (introductory article), G. M. Kogan (editor). Manuscript. P. I. Tchaikovsky State Memorial Music Museum Reserve [Gosudarstvennyy memorial'nyy muzykal'nyy muzey-zapovednik P. I. Chaykovskogo]. Klin, № 75/2, pp. 2–7 [in Russian].

2. Bakhtin, M. M. (1975). Forms of Time and of the Chronotope in the Novel. Notes towards a Historical Poetic [Formy vremeni i hronotopa v romane. Oчерки po istoricheskoy pojetike]. *Questions of Literature and Aesthetics [Voprosy literatury i jestetiki]*. Moscow: Hudozhestvennaya literatura, pp. 234–407 [in Russian].

3. Goethe, Jo. W., von (2016). *Poetry and truth; from my life: [Pojezija i pravda: iz moej zhizni]*. Transl. from German. Moscow: RIPOL klassik, 332 p. [in Russian].

4. Husarchuk, T. (2013) Volodymyr Pukhalsky: the phenomenon of a creative person [Volodymyr Pukhalskyi: fenomen tvorchoi osobystosti]. *Journal of the Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine [Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho]*. Kyiv, 4 (21), pp. 60–77.

5. Husarchuk, T. V. and Khmara, H. M. Vladimir Pukhalsky's Piano Works as an Embodiment of the Nineteenth-Century European Musical Art Traditions [Fortepianna tvorchist Volodymyra Pukhalskoho yak vtillennia tradytsii yevropeiskoho muzychnoho mystetstva XX stolittia]. *Scientific reporter of Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine [Naukovij visnyk Nacionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Cajkovs'kogo]*, vol. 112: *Composers and Musicologists of the Kiev Conservatory (1913–1922). [Kompozytory i muzykoznavtsi Kyivskoi konservatorii (1913–1922 roky)]*. Kyiv, 2014, pp. 33–51 [in Ukrainian].

6. Notes by Mikhail Ivanovich Glinka. 1804–1854 [Zapiski Mikhaila Ivanovicha Glinki. 1804–1854]. (1870): in 4 parts. *Russian Antiquity [Russkaya Starina]*: history journal published monthly. Saint-Petersburg, part. 1: From May 20, 1804 to April 25, 1830 [Ot 20 maya 1804 goda do 25 aprelya 1830 goda], vol. 1, pp. 313–356; part. 2: From April 25, 1830 to the and of November and the beginning of December 1936 [Ot 25 aprelya 1830 goda do kontsa noyabrya i nachala dekabrya 1936 goda], vol. 1, pp. 357–389, vol. 2, pp. 56–73; part. 3: From December 1836 to 1844 [Ot dekabrya 1836 do 1844 goda], vol. 2, pp. 266–293, 372–397; part. 4: From 1845 to 1854 [Ot 1845 goda do 1854 goda], vol. 2, pp. 419–462.

7. Zaretskiy, Yu. (2011). Historians and Autobiographies [Istoriki i avtobiografii]. *Russian State University for the Humanities. Educational and Research Center of Visual Anthropology and Ego-History [Rossijskij gosudarstvennyj gumanitarnyj universitet. Uchebno-nauchnyj centr vizual'noj antropologii i jegoistorii]*, sajt. Available at: <http://visantrop.rsu.ru/article.html?id=1167090> (accessed: 16.01.2019) [in Russian].

8. Zaretskiy, Yu. (2012). The history of subjectivity and the history of autobiography: important updates [Istoriya sub'yektivnosti i istoriya avtobiografii: vazhnyye obnovleniya]. *Inviolable*

stock. *Debates about politics and culture [Neprikosnovennyj zapas. Debaty o politike i kul'ture]*. Moscow : Novoe literaturnoe obozrenie, 3(83), pp. 218–232 [in Russian].

9. Zaretskiy, Yu. (2011). Evidences about themselves of the “small” people: new research by Holland historians [Svidetel'stva o sebe «malen'kih» ljudej: novye issledovanija gollandskih istorikov]. *Russian State University for the Humanities. Educational and Research Center of Visual Anthropology and Ego-History [Rossijskij gosudarstvennyj gumanitarnyj universitet. Uchebno-nauchnyj centr vizual'noj antropologii i jegoistorii]*, sajt. Available at: <http://visantrop.rsu.ru/article.html?id=1167089> (accessed: 16.01.2019) [in Russian].

10. Kysliuk, K. V. (2009). *An Ukrainian Historiosophy as a Cultural Memory Phenomena [Ukrainska istoriosofia yak fenomen kulturnoi pamiaty]*. The dissertation author's abstract for gaining the degree of the Doctor of Cultural Studies by specialty 26.00.04 Ukrainian Culture. Kharkiv State Academy of Culture. Kharkiv, 38 p. [in Ukrainian].

11. Kogan G. M. From the editor [Ot redaktora]. *Pukhalsky V. V. Excerpts from memoirs [Otryvki iz vospominanij]*. A. A. Alschwang (introductory article), G. M. Kogan (editor). P. I. Tchaikovsky State Memorial Music Museum Reserve [Gosudarstvennyy memorial'nyy muzykal'nyy muzey-zapovednik P. I. Chaykovskogo]. Klin, № 75/2, s. 8 [in Russian].

12. Kurkovsky, G. V. (1957). V. V. Pukhalsky and G. N. Beklemishev [V. V. Puhal'skij i G. N. Beklemishev]. *Scientific and methodological notes of P. I. Tchaikovsky Kiev State Conservatory. Collection 1956 [Nauchno-metodicheskie zapiski Kievskoj gosudarstvennoj konservatorii imeni P. I. Chajkovskogo. Sbornik 1956 goda]*. Kiev, pp. 161–197 [in Russian].

13. Malozomova, O. I. and Husarchuk, T. V. (2004). The path to discovery. [Shlyakh do vidkryt'tya]. Academy of Music Elite of Ukraine. History and modernity [Akademiiia muzychnoi elity Ukrainy. Istoriiia ta suchasnist']. The 90th Anniversary Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine. Kyiv: Muzychna Ukrayina, pp. 19–45 [in Ukrainian].

14. Mamaeva, K. (2017). Biography of artist. Theme and Variations. (On an example of E. M. Kuzmin's articles) [Biografija hudozhnika. Tema s variacijami. (Na primere statej E. M. Kuz'mina)]. *AHMT: Art, history, modernity, theory [MIST: Mystetstvo, istoriia, suchasnist, teoriia]: collection of scientific works*. Modern Art Research Institute of the National Academy of Arts of Ukraine, editorial board V. D. Sydorenko (editor in chief), O. O. Rohotchenko, A. O. Puchkov et al. Kyiv, 12–13, pp. 179–200 [in Russian].

15. Pohilevich, L. (1864). *Tales of the inhabited areas of the Kiev province or Statistical, historical and church notes on all countries, villages, county towns and cities within the province located [Skazaniya o naseleennyh mestnostyah Kievskoj gubernii ili Statisticheskie, istoricheskie i cerkovnye zametki o vseh derevnjah, selah, mestechkah i gorodah, v predelakh gubernii nahodjashih-sja]*. Kiev: Tipografija Kievo-Pecherskoj Lavry, 771 p. [in Russian].

16. Pukhalsky, V. V. Notes on my Life [Zapiski o moej zhizni]. Manuscript. P. I. Tchaikovsky State Memorial Music Museum Reserve [Gosudarstvennyy memorial'nyy muzykal'nyy muzey-zapovednik P. I. Chaykovskogo]. Klin. No 208 s.; 129 s. [in Russian].

17. Pukhalsky, V. V. (2003). Nikolai Vitalyevich Lysenko [Nikolaj Vital'evich Lysenko]. R. Ya. Pylypchuk (compiler of texts, preface, comments). *Mykola Lysenko in the reminiscences of his contemporaries [Mykola Lysenko u spohadakh suchasnykiv]*, in 2 vols, vol. 1. Kyiv: Muzychna Ukraina, pp. 225–227 [in Russian].

18. Pukhalsky, V. V. Excerpts from memoirs [Otryvki iz vospominanij]. A. A. Alschwang (introductory article), G. M. Kogan (editor). Manuscript. P. I. Tchaikovsky State Memorial Music Museum Reserve [Gosudarstvennyy memorial'nyy muzykal'nyy muzey-zapovednik P. I. Chaykovskogo]. Klin, № 75/2. [in Russian].

19. Rousseau, Je.-Ja. (1901). *The Confessions [Ispoved']*. Transl. from French, ed. by S. S. Trubachev. Saint-Petersburg: Tipografija brat'ev Panteleevykh, 512 p. [in Russian].

20. Savchuk, I. B. The memoirs of Olgerd Strashynsky regarding reconstruction of the polish component of the biography of Boris Lyatoshynsky [Spohady Olherda Strashynskoho u rekonstruktsii

polskoho komponenta zhyttiepysu Borysa Liatoshynskoho]. *Art Studies of Ukraine [Mystetstvoznavstvo Ukrainy]*. Scientific Electronic Journal. National Ukrainian Academy of Arts Kyiv, 18, pp. 133–142. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8155.18.2018.152382> [in Ukrainian].

21. Tyshko, S. V. and Mamaev, S. G. (2000). *Wanderings of Glinka. Commentary to «Notes» [Stranstvija Glinki. Kommentarij k «Zapiskam»]*, in 4 parts. Part 1: Ukraine [Ukraina]. Kiev: Zadruga. 221 p. Part 2: *Glinka in Germany, or Apology of Romantic Consciousness [Glinka v Germanii ili Apologija romanticheskogo soznanija]*. Kiev: Zadruga. 510 p. Tyshko, S. V. and Kukol', G. V. (2011). *Wanderings of Glinka. Commentary to «Notes» [Stranstvija Glinki. Kommentarij k «Zapiskam»]*. Part 3: Journey to the Pyrenees, or Spanish Arabesques [Puteshestvie na Pirenei ili Ispanskie arabeski]. Kiev: Kljaksa. 544 p. Tyshko, S. V. (2015). *Wanderings of Glinka. Commentary to «Notes» [Stranstvija Glinki. Kommentarij k «Zapiskam»]*. Part 4: *Caucasus [Kavkaz]*. Kiev: LAT&K. 244 p. [in Russian].

22. Shamaeva, K (2005). To the biography of V. V. Puhalsky (on archival materials) [K biografii V. V. Pukhal'skogo (po arkhivnym materialam)]. *Research. Experience. Memoirs. Scientific and methodical publication [Doslidzhennya. Dosvid. Spohady]*, collection of scientific works, issue. 6. Kyiv Specialized Secondary Music boarding school named after M. V. Lysenko. Kiev, pp. 214–220.

23. Niesiecki, K. (1839–1845). *Polish armorial of Kasper Niesiecki, S. J. enlarged by additions of later authors, manuscripts, official proofs [Herbarz polski Kaspra Niesieckiego S. J. powiększony dodatkami późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych]: classical genealogical and heraldic reference*, in 10 vols, vol. 7, pp. 571–572; vol. 8, pp. 397–399. Leipzig: Wydanie Jana Nepomucena Bobrowicza [in Polish].

Романенко А. Р. Украинская родословная Владимира Пухальского. Рассмотрена украинская родословная пианиста, композитора, педагога, культуртрегера, основателя киевской фортепианной школы В. Пухальского. Вопрос об изучении малоисследованных страниц жизнетворчества личности дискуссионный в современной культурологии, ведь обеспечить подлинное понимание личности, текстуально её идентифицировать не просто. Эта научная проблема важна с точки зрения биографической реконструкции жизнеописания художника и осмысления общего развития музыкальной культуры определённой эпохи. Используются методы мемориальной культурологии, изучающей культурную память во всех её проявлениях (мемориальная психоаналитика, теория культуры активной памяти). Впервые выявлены украинские корни художника: генеалогические связи с Украиной; поездка по вопросу о наследстве в Ботвиновку; творческие контакты с Г. Мороз-Ходоровским и М. Лысенко; климатогеографические условия. На основе автобиографических мемуаров «Записки о моей жизни» рассмотрены генезис рода художника; места проживания его представителей (Киев — Улоговата — Чайковка — Ботвиновка — Гранов); города-топосы (Киев – «край солнца и теплого климата», Умань – «симпатичный уголок», в котором возможно мирное проживание, «беспокойный Петербург с его безотрадной широтой»); общение В. Пухальского с современниками, выходцами из Украины; восприятие им климата и ландшафта Украины. Потребность глубже познать культурную жизнь Киева и желание жить в благоприятном климате побудили В. Пухальского принять приглашение Л. Альбрехта, директора музыкальной школы при Киевском отделении Императорского русского музыкального общества, преподавать здесь игру на фортепиано (специальный курс). В. Пухальский переехал из Петербурга в Киев не случайно. Он имел глубокие связи с Украиной. В мемуарах художника отразилось наиболее весомое из прошлого — культурная память.

Ключевые слова: культурная память, автобиография, города-топосы, межличностная коммуникация, климатическая и ландшафтная среда.

ROMANENKO ANASTASIIA

Anastasiia Romanenko — Doctor of Philosophy (Cultural Studies), Associate Professor at the Department of Instrumental and Performance Skills, at the Institute of Arts at Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3406-8797>

DOI: [https://doi.org/10.31318/2414-052x.3\(44\).2019.189723](https://doi.org/10.31318/2414-052x.3(44).2019.189723)

THE UKRAINIAN ANCESTRY OF VOLODYMYR PUKHALSKY

The relevance of the study. Identification of Ukrainian trace in the life and creative activity of pianist, composer, teacher, cultural leader, the founder of the Kyiv Piano School Volodymyr Pukhalsky before his move from Petersburg to Kyiv in 1876 appears to be relevant not only from the perspective of detalization of the process of the biographic reconstruction of the life history of the artist, but also for understanding of the background of the development of musical culture of the epoch. These considerations determine the relevance and appropriateness of the study.

Main objective of the study — to fill the lacunas in the creative biography of V. Pukhalsky before Kyiv period (1876–1933).

Methodology of research. 1. The memorial psychoanalytics method (K. Kysliuk), based on the similarity of the mechanisms of operation of individual memory of the man and that of collective social memory, presenting an opportunity to regressively reproduce the socio-cultural complexes rooted therein based on their manifestations in external memorial toposes. While the cultural memory is the guardian of senses and values of culture, recollection is a deep self-reflection, reproduction of memorized material. The course of the reflective process in the cultural memory is expressed in a tangible, symbolic form, in particular, in memoir literature (“Notes on my Life” by V. Pukhalsky). 2. The theory of culture of “hot” (Jan Assmann), active memory characterizes a culture that vigorously appeals to its past (the impact of the cultural memory on the society). Reminiscences of V. Pukhalsky help musician to sort out his own contemporaneity, find origins and causes of any events. This process is accompanied by transformation of ideas of personality and, therefore, his/her desires and acts within the scope of new, transformed understanding of self.

Main results and conclusions. During the study of the Ukrainian trace of V. Pukhalsky based on the memoirs entitled “Notes on my Life”, the author analyzed the genesis of the family of the artist and the places of living of its representatives (Kyiv — Ulohovata — Chaikivka — Botvynivka — Hraniv); topos-towns (Kyiv — “land of sun and warm climate”, Uman — “an attractive nook” allowing a peaceful existence, «restless Petersburg with its dreary width»); interpersonal communications of V. Pukhalsky and his contemporaries of Ukrainian origin; his perception of Ukraine’s climatic and landscape environment. The need to understand the cultural life of Kyiv and the desire to reside in a country of favorable climate urged V. Pukhalsky to accept the job of the teacher of piano playing (special curriculum) in the musical school of the Imperial Russian Music Association, having accepted the offer from L. Albrecht, the school director.

The significance of the research. Memoirs entitled “Notes on my Life” written by V. Pukhalsky reflected cultural memory, the most significant element of the past experience. It is expressed in memorial signs of particular nature and passed from generation to generation in specific forms (in reminiscences that as the result themselves play the role of “memorial places”).

Keywords: cultural memory, autobiography, genealogy, topos cities, interpersonal communications, climate and landscape.